

Remissyttrande över betänkandet En oavvislig ersättningsrätt? (SOU 2022:23)

Svenska Förläggareföreningen har beretts tillfälle att yttra sig över rubricerade betänkande, och vill anföra följande.

Om Svenska Förläggareföreningen

Svenska Förläggareföreningen är de svenska allmänutgivande bokförlagens branschorganisation. Vi arbetar för en öppen och fri bokmarknad där det ska finnas största möjliga utrymme att etablera och utveckla bokförlag. Våra medlemmar är professionella bokförlag vars utgivning spänner över alla genrer och format. De representerar både de största förlagen och de mindre, skönlitterära förlag såväl som fackboks-förlag och barn och ungdomsboksutgivare.

Sammanfattning

Svenska Förläggareföreningen tillstyrker utredningens förslag att inte införa en oavvislig ersättningsrätt.

Svenska Förläggareföreningen har inga invändningar mot utredningens förslag om en reglering av överlåtelsens längd och förvärvarens ensamrätt när en utövande konstnär överlåter sin rätt att överföra ett framförande till allmänheten eller att framföra verket offentligt, såvida denna reglering görs dispositiv i enlighet med förslaget.

Svenska Förläggareföreningen tillstyrker utredningens förslag att inte införa ett alternativt tvistelösninginstitut.

Svenska Förläggareföreningen tillstyrker utredningens förslag att lagändringen som föreslås till förmån för utövande konstnärer inte ska tillämpas på avtal som ingåtts före ikraftträdandet.

Övergripande synpunkter

Vi anser att utredningen ger en korrekt beskrivning av avtalsmarknaden på litteraturområdet.

Bokbranschens avtal om överlåtelse av upphovsrätt med tillhörande praxis är sprungna ur framförhandlade ramavtal mellan Sveriges Författarförbund och Svenska Förläggare-

föreningen. Utifrån dessa branschavtal har etablerats en branschpraxis av de ersättningsmodeller som är rådande i branschen.

Gångse ersättningsmodell för författaravtal innebär ersättning i två steg; dels utgår ett förskott utan återbetalningsskyldighet och dels ersätts författaren för all försäljning utifrån en överenskommen royalty (intäktsdelning). Storleken på förskottet beräknas huvudsakligen efter verkets försäljningspotential. Royaltymodellen innehåller inte sällan en trappa genom vilken högre royalty utgår ju större försäljningen är.

För översättaravtal, dvs avtal då förlaget uppdrar åt en översättare att översätta ett verk som förlaget innehar originalrätten till, gäller däremot ersättning genom engångsarvode. Även detta är en ordning som har sitt ursprung i ramavtal mellan Sveriges Författarförbund och Svenska Förläggareföreningen.

Fasta ersättningar används generellt vid mer uppdragsbetonade rättighetsförvärv, där upphovsmannen normalt har ett större intresse av att få fullt betalt redan vid avslutat uppdrag och den slutliga försäljningen inte är beroende av upphovsmannens enskilda bidrag.

Tillämpningen av engångsarvode (till skillnad från ersättning med royalty) innebär att upphovsmannen slipper att dela risk med förlaget avseende försäljningen av verket. Om upphovsmän som ersätts med engångsersättning istället skulle gå över till en royaltymodell, skulle det innebära betydligt lägre ersättning inledningsvis, och möjligen även totalt då den sammantagna ersättningen är beroende av försäljningen av verket.

Majoriteten av böckerna som ges ut av ett förlag kompenserar aldrig för förlagets investering i det enskilda verket. Det är istället en liten andel titlar som bär upp övrig utgivning och som möjliggör för förlag att ge ut titlar som kan uppfattas som mindre kommersiellt gångbara men t ex av högt litterärt värde.

Systematiken i förlagsekonomin innebär att ett litet förlag, med färre titlar per år, är betydligt mer sårbart än ett stort förlag. Det stora förlaget mäktar med att ha en bredare utgivning vilket innebär större riskspridning, eftersom fler verk kan antas nå kommersiell framgång och därmed bekosta övrig utgivning. De investeringar som görs av förlaget i varje verk är dock desamma oavsett storlek på förlaget.

En oavvislig ersättningsrätt

Svenska Förläggareföreningen tillstyrker utredningen förslag att inte införa en oavvislig ersättningsrätt.

Som framgår av beskrivningen av hur bokbranschens avtal och ersättningsmodeller fungerar utgår skälig ersättning från förlagen till författare och andra upphovspersoner för utnyttjandet av deras verk.

Vi befarar att införandet av en oavvislig ersättningsrätt som åläggs plattformarna/distributörerna riskerar att tas ut i senare led, vilket med stor sannolikhet skulle få en negativ effekt på den ersättning som betalas ut av distributörerna till förlagen (och senare delas med författare genom royaltymodellen). Värdet på rättigheterna riskerar att sjunka då distributören behöva ta igen en ökad kostnad i senare led. Det kan inte uteslutas att upphovspersoner på så vis skulle kunna få lägre ersättning totalt sett.

Möjligheten att som upphovsperson direkt rikta ett ersättningsanspråk till distributionsplattformen, dvs en annan än sin avtalspart, riskerar också att underminera förlagets position på marknaden. Dessutom skulle ytterligare ett led tillkomma i form av en kollektiv förvaltningsorganisation, en mellanhand som skulle inkassera och utbetala ersättningen och för det ta ut en procentuell del av ersättningen i administrationsavgift. Även det påverkar såklart ersättningen negativt, totalt sett.

Vid årsskiftet väntar ny upphovsrättslig lagstiftning genom den proposition som ligger på regeringens bord om *Upphovsrätten på den digitala inre marknaden*, proposition 2021/22:278. En del avser upphovsrättsliga avtal. Upphovspersoner ges i den nya lagstiftningen en lagstadgad rätt till skälig ersättning och till ytterligare skälig ersättning. De nya reglerna innebär sammantaget stora ingrepp i den rättsliga principen om avtalsfrihet. Syftet är att stärka upphovspersoners ställning på avtalsmarknaden. Reglerna väntas träda i kraft den 1 januari 2023 och effekterna av dessa regler bör inte föregripas.

Andra åtgärder

Svenska Förläggareföreningen har inga invändningar mot utredningens förslag om en reglering av överlåtelsens längd och förvärvarens ensamrätt när en utövande konstnär överlåter sin rätt att överföra ett framförande till allmänheten eller att framföra verket offentligt, såvida denna reglering görs dispositiv.

Alternativ tvistelösning

Svenska Förläggareföreningen tillstryker utredningens förslag att inte införa ett alternativt tvistelösningsinstitut.

Vi delar utredningens uppfattning att det inte finns tillräckliga skäl eller förutsättningar att införa en alternativ tvistelösningsform på upphovsrättens område och anser likt utredningen att medling är en lämplig väg framåt.

Övergångsbestämmelser

Svenska Förläggareföreningen tillstryker utredningens förslag att lagändringen som föreslås till förmån för utövande konstnärer inte ska tillämpas på avtal som ingåtts före ikraftträdandet.

Svenska Förläggareföreningen

Mikaela Zabrodsky